

***Plantago intermedia* Godr. u flori Crne Gore**

Sead Hadžiablahović

Republički zavod za zaštitu prirode Crne Gore

Abstract:

Hadžiablahović, S.: *Plantago intermedia* Godr. in flora of Montenegro. Proceeding of the 7th Symposium on Flora of Southeastern Serbia and Neighbouring Regions, Dimitrovgrad, 2002.

Date of presence and known distribution of the species *Plantago intermedia* Godr. on territory of Montenegro are presented here. Also, the taxonomical characteristics of this species are presented in this paper.

Uvod

Prilikom florističkih istraživanja na teritoriji Crne Gore, na nekoliko lokaliteta sakupljena je bokvica za koju se na prvi pogled moglo zaključiti da pripada vrsti *Plantago major* L. sensu lat. Detaljnijim pregledom morfoloških osobina, posebno u cvatnom regionu, uz korišćenje ključeva za determinaciju, utvrđeno je, međutim, da bokvica pripada taksonu *Plantago intermedia* Godr.

Primjerci ove vrste su po pravilu rasli na jako vlažnim staništima: pored jezera, rijeka i na betoniranim površinama gdje se padavinska voda duže zadržava.

U okviru vrste *P. major* L. sensu lat., Rohlena (1942: 314) navodi nekoliko taksona od kojih se izvjesni, kako ćemo vidjeti, mogu podvesti kao sinonimi uz vrstu *P. intermedia* Godr.

Zbog velike nejasnoće koja je prisutna kod upotrebe naziva *Plantago intermedia* smatrali smo da je pored objašnjenja poželjno dati i kratak opis ovog taksona.

Diskusija

Prema Trpin, Vreš & Seliškar (1995: 5) "Prvi je ime *Plantago intermedia* uporabil Gilibert (Pilger 1937: 45), vendar so njegov citat razni avtorji različno tolmačili, zatorej ni popolnoma jasno, za kateri takson gre". Isti autori

(1995: 6) ukazuju na to da je Pilger (1922: 273) takson "*Plantago intermedia* nach Godron in Grenier et Godron Flore de France II (1850) 720" vrednovao kao varijetet i naveo ga u sinonimici taksona *P. major* L. var. *paludosa* u koji uključuje biljke močvarnih predjela. Javorka (1925: 1030) i Hayek (1930: 406) takođe navode ovaj takson kao varijetet vrste *P. major*.

Pignatti (1982: 629) navodi mišljenje Béguinot-a (1911) koji smatra da varijabilnost unutar vrste *P. major* sensu lat. nema hereditarnu osnovu.

Tek je Koch (1928) (prema Horvatić, 1931: 58; Pignatti, 1982: 629) u svojoj studiji o kritičnim biljkama švajcarske flore dokazao da se *P. intermedia* treba odvojiti od vrste *P. major* jer se od nje jasno i konstantno razlikuje u mnogim bitnim obilježjima.

Trpin, Vreš and Seliškar (1995: 6) navode i da većina kasnijih botaničara (Casper u Hegi, 1974: 602-603, Ehrendorfer, 1973: 206, Chater & Cartier, 1976: 39, Mayer, 1952: 237, Pignatti, 1982: 629, Hartl, 1992: 275, Oswald, 1994: 750, Schonfelder & Brezinski 1990: 480, Rothmaler, 1988: 487 i dr.) smatraju takson *P. intermedia* kao podvrstu vrste *P. major*. Flora Europaea (Chater, & Cartier, 1976: 39) i Med-Checklist-a (Greuter, Burdet & Long, 1989: 300) navode ovaj takson, takođe, kao jednu od tri

podvrste *P. major*. Isti sistematski status ovom taxonu dat je u Flori Srbije od strane Janковиć a i Gajića 1974: 322.

U Flori Švajcarske Heß, Landolt i Hirze (Heß et al., 1980: 273) močvarnoj bokvici daju status vrste. Horvatić (1931: 58) isto tako sudu o sistematskom statusu pomenutog taksona s tim što kao autora navodi Gilibert-a, ali je iz opisa jasno da se radi o istom taksonu. U Flori Poljske Tacić (1967: 244) takođe ovoj bokvici daje status vrste, istina pod drugim imenom, ali je na osnovu opisa i sinonima uočljivo da je riječ o istom taksonu. Istu logiku slijedili su već citirani Trpin, Vreš i Seliškar (Trpin et al., 1995: 5) navodeći u svom radu ovu vrstu kao novu za floru Slovenije.

Najočitije razlike između ovih dviju vrsta su obilježja ploda i sjemena (prema Koch-u 1928, iz Horvatić, 1931: 58) u što smo se i sami uvjerali na brojnim proučavanim primjercima iz crnogorske flore. Od obilježja koja odvajaju vrstu *P. major* od vrste *P. intermedia* ovdje su navedena samo neka najupadljivija (prema Koch-u, 1928 iz Horvatić-a, 1931: 58) koja su data u dihotomom ključu:

Listovi imaju ovalan oblik, na oba kraja su jasno suženi, imaju 3-5 (rjeđe 7) nerava, prema bazi su udaljeno i tupo nazubljeni, mekane su konzistencije i obično relativno jako dlakavi. Cvjetni klasovi su kratko valjkasti, za vrijeme ploda prema vrhu jedva nešto suženi. Zrela čahura su relativno veće odnosno 4-4,4 mm duge i 2-2,3 mm široke; njihovi poklopci su dugačkočunjasti sa cilindričnim bazalnim dijelom i otvaraju se u donjoj trećini čahure. U svakoj čahuri ima 18-19 (14-23) relativno sitnih sjemenki.

***Plantago intermedia* Godr.**

(Syn.: *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Godr.) Lange; *Plantago major* subsp. *pleiosperma* Pilger pro max. parte; *Plantago major* subsp. *intermedia* (DC.) Arcangeli)

Listovi široko i okruglasto ovalni, na oba kraja zaokruženi, imaju obično 5-9 nerava, prema bazi su rijetko nazubljeni, čvršće su i kožaste konzistencije, goli ili slabo dlakavi. Cvjetni klasovi produženi a za vrijeme ploda jasno suženi. Zrele čahure su znatno manje tj. 3,1-4,2 mm duge i 1,6-2 mm široke; njihovi poklopci su jednolično čunjasto suženi i otvaraju se nešto ispod sredine čahure. Sjemenke su relativno veće a ima ih u svakom plodu posječno samo 8 (4-13).

***Plantago major* L.**

Dalje se ove dvije vrste razlikuju po boji sjemenki, strukturi njihove površine itd.

Za floru Crne Gore Rohlena (1942: 315) iz grupe *P. major* sensu lat. navodi slijedeće taksoni:

4153. *P. major* L.

f. *intermedia* (Gilib.) Decne

var. *minima* (DC.) Wimm. & Grab.

var. *paludosa* (Led.) Béguin.

4154. *P. pauciflora* Gilib.

Takson *P. major* var. *paludosa* podvodi se kao sinonim uz *P. intermedia* Godr. (Javorka, 1925; Chater, Cartier 1976: 495; Greuter et al., 1989: 300).

P. major f. *intermedia* i *P. major* var. *minima* su taxoni unutar vrste *P. major* L. sensu str. (Hayek, 1928: 406).

Takson *P. pauciflora* Gilib., non Dominide uz *P. major* L. sensu str. (Tacić, 1967: 245).

Za teritoriju Crne Gore Rohlena (1942: 315) uz *P. major* var. *paludosa* navodi dva lokaliteta: "In gramin. ad pag. Kovčice sub monte Durmitor; Gornje polje pr. Njeguši".

Našim pretraživanjem u oktobru 1998. godine u području Gornjeg polja kod Njeguša našli smo primjerke *P. major*, a ne i primjerke *P. intermedia*.

Pregled nalazita vrste *P. intermedia* Godr. na teritoriji Crne Gore

UTM CN 47/4 Crna Gora: "... Kovčice sub monte Durmitor" (Pantocsek in Rohlena, 1942: 315).

UTM CN 20/3 Crna Gora: "Gornje Polje pr. Njeguši" (Pej, Rohlena, 1942: 315/).

UTM CN 58/1 Crna Gora: desna obala Tare, Bijela Vrela-na stalno vlaženim karbonatnim stijenama. Leg.: S. Hadžiablahović, 25. 08. 1998 (HERSH-herbar S. Hadžiablahović).

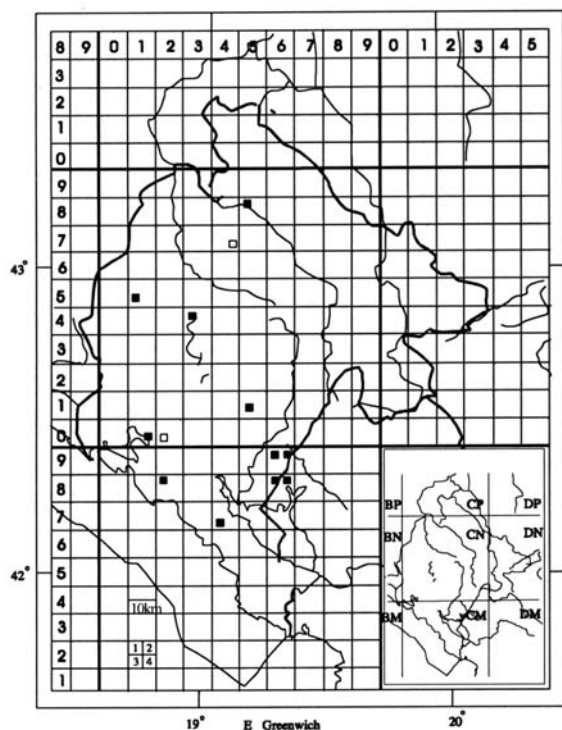
UTM CM 68/2 Crna Gora: područje Skadarskog jezera, Podhum-plavne livade. Leg.: S. Hadžiablahović, 15. 09. 1998 (HERSH).

UTM CM 58/3 Crna Gora: područje Skadarskog jezera, uz put Berislavci-Plavnica, plavne livade. Leg.: S. Hadžiablahović, 12. 10. 1998 (HERSH).

UTM CN 10/4 Crna Gora: Kotor, kod Zavoda za biologiju mora-betonska, stalno vlažena površina. Leg.: S. Hadžiablahović, G. Kasom & R. Tripić, 15. 10. 1998 (HERSH).

UTM CN 50/4 Crna Gora: Podgorica, na cesti. Leg.: S. Hadžiablahović, 10. 08. 1999 (HERSH).

UTM CM 69/1 Crna Gora: selo Milješ, uz Cijevnu na pijesku. Leg.: S. Hadžiablahović, 18. 08. 1999 (HERSH).

Slika 1. Poznato rasprostranjenje vrste *P. intermedia* Godr. u Crnoj Gori.

Fig. 1. Known distribution of *P. intermedia* Godr. in Montenegro.

UTM CM 68/1 Crna Gora: područje Skadarskog jezera, Zbelj-plavne livade. Leg.: S. Hadžiablahović, 20. 08. 1999 (HERSH).

UTM CM 69/2 Crna Gora: Dinoša (Trgaja)-Cijevna, uz izvor. Leg.: S. Hadžiablahović, 26. 08. 1999 (HERSH).

UTM CN 34/1 Crna Gora: Nikšić-Gornjepoljski Vir, uz vodu. Leg.: S. Hadžiablahović, V. Jovović & Z. Bulić, 30. 08. 1999 (HERSH).

UTM CN 51/3 Crna Gora: Piperi, selo Crnci, blizu izvora. Leg.: S. Hadžiablahović, V. Pulević, D. Stešević, 28. 09. 1999 (HERSH).

UTM CM 28/1 Crna Gora: Budva-Jaz, stalno plavljena staništa uz rječicu (biljka sasušena, plodovi očuvani). Leg.: S. Hadžiablahović, S. Jovanović, D. Lakušić, 26. 02. 2000 (HERSH).

Literatura:

- Chater, O., D. Cartier, 1976: *Plantago* L.-In: Tutin, T.G. et al.: Flora Europaea 4. University Press, Cambridge.
- Greuter, W., H. M. Burdet, G. Long, 1989: Med-Checklist 4. A critical inventory of vascular

plants of the circum-mediterranean countries. Dicotyledones (*Lauraceae*- *Rhamnaceae*). Geneve-Berlin-Dahlem.

Hayek, A., 1930: Prodrumus Florae peninsulae Balcanicae. Fedes. repert. Beihefte Bd. 30/2.

Heß, E. H., E. Landolt & R. Hirzel, 1980: Flora der Schweiz und angrenzender Gebiete. Band 3, 2. Aufl. Birkhauser, Basel, Stuttgart.

Horvatić, S., 1931: Bilješke o nekim manje poznatim biljkama iz hrvatske flore. Acta Botanica Instituti Botanici Universitatis Zagrebensis. Vol. VI. 56-65. Zagreb.

Javorka, S., 1925: Magyar Flora 2 (Flora Hungarica), Budapest.

Janković, M. M., M. Gajić, 1974: *Plantaginaceae*.- In: Josifović, M.: Flora Srbije 6, SANU. Beograd.

Pignatti, S., 1982: Flora d'Italia 2. Edagricole, Bologna.

Rohlena, J., 1942: Conspectus Florae montenegrinae. Praha.

Tacik, T., 1967: *Plantaginaceae*-In: P a w l o w s k i, B.: Flora Polska XI, Krakow.

Trpin, D., B. Vreš, A. Seliškar, 1995: *Plantago intermedia* Godr. v Sloveniji. Hladnikia 5. Ljubljana.

Summary

Plantago intermedia Godr. in flora of Montenegro

Hadžiablahović, S.

During the investigation of flora of Montenegro a species similar *Plantago major* was found for some localities in 1998. and 1999. Later examination identified taxon *Plantago intermedia* Godr. This taxon was known for the flora of Montenegro as *Plantago major* var. *paludosa* for two localities (Rohlena, 1942: 315). The systematic position of this species has been discussed in various ways. Some authors treat it as a subspecies of *P. major* L. subsp. *intermedia* (Godr.) Lange (syn.: *P. major* L. subsp. *pleiosperma* Pilger pro max. parte) and others as microspecies *P. intermedia*. Also, a determination key about different morphological signs of *P. major* and *P. intermedia* prepared by Koch (1928, from Horvatić, 1931: 58) is shown.

A horology for Montenegro based on known distribution has been prepared in detail and is shown on the map (fig. 1).

